

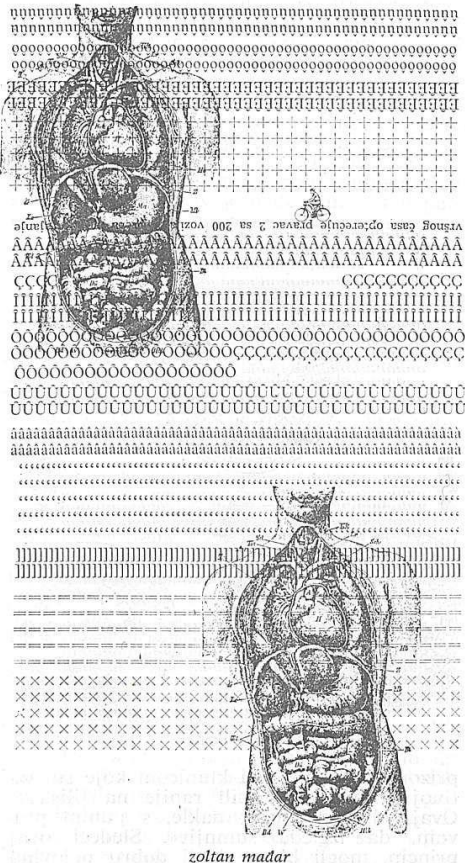
KAKO PISATI PUTOPIS

Putovanje je obred sa pripremom, susret sa nekim svojim zapretnim sposobnostima, poprište, ispit, nešto što smo odvajkada naslutili i pripremali. Putopis može i pre odlaska na put da bude sagledan, može da se odškrine, kao da ga je davno neko napisao; mi ga samo zgrabimo i poput fi-juka odronjenog vazduha zatvorimo u meh, u loptu — držimo ga već u jarkom balonu. S tim balonom, čvrsto uhvaćenim u vrećici mašte, krećemo na put; to je tajna, to je vrtoglavica skitnje. Bez tog mangupski šarenog balona s kojim se nadmudrujemo nema putovanja. Mi ulazimo u novorođeni svet, ne počinjući od geografije, meridijana, od podataka; mi idemo da ga stvorimo, a ne da ga opišemo. Neko čudo treba da prethodi našem činu, putopisu: čudo da prethodi samoj ideji putovanja.

U tom balonu uhvatili smo misli kao sene svih ljudi koji su čeznuli da putuju tamo gde i mi, te ushite koje nisu uspeli nikome da iskažu. Balon pun ptica-sena traži nekog s kojim bi mogao da bude u do-sluhu. Ako je neko u svojoj pripovesti ili romanu pomenuo kakav trg, fiksirao spome-nik, čuveno mesto, to je samo jedan navoj njegove bogate loze u dugoj povjesnoj ne-mušnosti. A ta uličica, akropola ili Amster-dam traju hiljade i hiljade godina za milio-ne i milione ljudi. U očima ovih bezbrojnih putnika, u njihovom nepamćenju mrvica zbilje, staložile su se misli krajolika, okeana, svega kud su prošli; slike zatočene i potu-nule duž nasipa i mostova, usred lakoće pu-tovanja, baš ubijene tom naoko lepršavom i neodgovornom lakoćom, koja samo neke promatrače oslobađa od svega da bi na dru-gu naprtila i njihov vlastiti i tuđi deo. To je taj poziv iz daljine, nevidljive ruke što nas mole; odonud njih čujemo šapat i nagovor; od svega toga nastaje čudna vrtoglavica, bi-vaju vidoviti trenuci da prepoznamo sebe u gradovima gde nikada nismo bili. Vidimo se u fijakerima, na zavijucima uličica iza kojih puca pogled na bakrena, usijana pro-čelja snenih katedrala.

Reč putovanje nije obična reč, ona je duga milje i milje; ona je traka, konopac na mreži nanizan bezbrojnim plutačama, na čijoj će se jednoj, nikad praznoj, strani ni-zati obilja riba-putnika, uhvaćenih. Uvek svetlucaju te mreže, obilne; osećamo i mi kako se u njima praćakamo u ludoj sreći, pijanstvu. To je najbrže oslobođenje — to golicanje opasnosti, koja je tu nadohvat ru-ke i koja uvek obećava da će te iz bezizlazja istresti na nešto suvo, na palubu. Luda sre-ća individue! Znaš da je sve to šala i da je deo života — ali bez bolesti, bez smrti, bez neumitnih zakona službenog života. Putova-nje, pak, ima svoje neumitnosti. Opasnost, opet, nije uverljiva baš zato što nosi sobom žar privlačnosti večno novog (koje čini da si i sam sebi nov!) Uvek i nikad je tu jedno isto; sada i posle je jedno isto. Svaki šetač, osamljenik ili gužva putnika je ono tvoje Ja, koje je u novostvorenom svetu, izvan kategorija. Kad mislimo o opasnosti, mi je istovremeno prevladavamo dobrim, životni-jim ili radosnijim.

Kad čitamo putopisca koji piše o nekom gradu, o kutku toga grada, mi smo mu za-hvalni kao nekome koji nam je kupio kartu do tamo, ali ne više, jer smo uvek, kraj če-sme samo naše, od njegovog putopisa oče-kiivali onaj samo naš fijaker, našu katedralu na usijanim točkovima. Očekivali smo da budemo prisutniji na samim tim ciglama na kojima on stoji, pred malterom i drvetom; i još više, da budemo na gnezđima istorije, koja su u nama patetično izmuzicirana. Ali, zauzvrat očekujemo da se očevidac suviše ne trsi oko svojih belih pantalona i golubo-va. Tako se njegov opis pretvara u mahanje

zoltan mađar

rukom nama: »Hajdete i vi«, u taj doziv od kojeg osećamo radosni srh u telu, srh koji propušte namah celu zemaljsku kuglu. Ali kako da oprostimo čud i obuzetost sobom tolikim putopiscima koji bi da, poput mo-zaika, izlepe po telu sve gradove i da ih kao ogromne ustumarane životinje putovanja ponesu za sobom, ulazeći u nove varoši, ni-malo svetiji i čistiji.

Misleći iz svog kutka, iz neznanstva, pri-ćini nam se da na mestima hodočašća, to-liko opevanim, mora da postoje nevidljive, oklopljene divovske straže, ispršene oduvek. Te straže odvrćaju sve putopisce, tako da niko nije dopro do glavnog, do trošne tajne. Uvek nam šapuće onaj glas: »Hajde ti, haj-de ti, tebe će propustiti kroz svoje oklop-ljene udove.« To je ta čudna samosvest da smo drukčiji. Bez nje ne bismo imali ni ra-zloga da učinimo već toliko. Nama se čini da smo dobili posebnu ulaznicu. I taj glas, da smo drukčiji, naš je pothvat. Tužno je kad pomisliš da su taj isti glas čuli i oni kojima se to veliko svečano putovanje sve-lo na kupovinu jednog automobilskog dela na buvljoj pijaci ili italijanski sladoled pred Vatikanskim muzejom. Ali, valjda je potre-bna ta varka, taj glas, da ga ljudi ne bi pre-stali slušati, da ne bi utihnulo za onog koji će zbilja učiniti nešto izuzetno. To je kao u tomboli kad svi treba da uzvikuju svoje brojke koje gube, da tek jedan izvuče zgo-

ditak, jedan, stohiljaditi; potrebna je čitava kesa, čitavi bubanj sa ceduljicama. Zbog tog glasa koji su sigurno čuli Vasko de Gama, Magelan i Gagarin! Ljudi hodočaste, hrle u putovanja, kao da u crtama i na trakama putovanja sede proročice ili sfinge. Sta one, zapravo, učine sa svim putnicima koji ne odgovore na pitanje, ne reše zagonetku? Možda ih kažnjavaju, usmrte? Ili ih vrata da nastave svoj prividni život, po akvariju-mima. A ostali su, zapravo, tamo, zaplevši se u začarano klupko neodgonetnutih ze-maljskih čari i tajni. Putovanja su možda zajednička groblja koja biramo po svojoj volji: na kojima bismo najradije, najslade napustili svoje traganje za ovozemaljskom lepom — kao most u neke druge, u de-tinjstvu, davno, zamišljane svetove. I ta nam putovanja vraćaju prastaru vidovitost. I sebe, kao mali otrovni uteg (teg), preme-štamo sa tezulje (tasa) na neku novu tezu-lju, s druge strane, gde su sve veće gomile, gromađe, za merenje. Gubeći sebe, odjed-nom ne možemo sve to da izmerimo. I na-staje zastoj; namah prestajemo da putuje-mo, jer je ona strana konačno preteгла, jer više nismo u stihovima: »Sta je teža puta (spram teže u tebi!)« Prekomerno je u isti mah i nemerljivo. Prekomerno plus nemer-ljivo jednako je ništa. I to ništa je rastre-žnjenje, kraj putovanja, prenuće iz čarob-nog sna, nemoć — o p e t t u.

Stigli smo u Rovinj. Čim smo se sme-stili, pošli smo naviše. Oko nas nije ničega bilo, tek odjednom Vesna ugleda na platonu jednu crkvu. I šta sad? Vesna se okrenu prema zrakostoj kosini, koja se spuštala ta-mo odakle smo došli. Reče: »Gle, dimnjaci!« Dimnjaci su stajali na pozadini mora poput šapica. Vesna reče: »Ovi dimnjaci su krlet-ke. I zbilja, one rupe s bokova dimnjaka uzličiče na ptice u krletkama, gde jedna, gde dve. Negde sama, ogromna ptičurina. Je li moguće da ih je iko gradio? Ne sliče ni na šta što pripada kući. Ničija ruka nije mogla tu da ih stavi. Možda su to otpaci brodoloma koje su galebovi doneli noću; po-plašeni galebovi kojima se kuća na moru raspala. Doneli su ih galebovi, načičkavali na kuće, ko zna zašto. A gledano ozgo, sa crkve, ti dimnjaci i krovovi grada su sja-čene, priljubljene palube, jedna do druge. Ako to rade galebovi, zašto bi to oni činili ako ne zbog nekih starih mornara što više ne plove, a još su željni usmrćivanja. mo-rem, katrana i skeleta broda koji se tanji kraj žala. Ili očekuju decu da se prevlače kroz rebra broda. I najedamput, jutrom, po-novo se pojavi novi dimnjak kao dečji i sta-rački prsti. I neka letva se nađe nisko na prozorčiću, okrenutom prema jugovini. To je prozorčić koji služi samo za mačje šetnje. Namah zapuše vetar s pravog mora i slika se pretvori u zvukove, u cviljenje vrata, u škripu, u zvonjavu zvona, tupkanje koraka, kreštanje galebova, šansone sa gramofona iz šupa; otvaraju se rupe prizemlja da propuste snopljive zvukova. To više nije grad, zemlja, ulice, to je samo more, jureći va-lovi u balonu; trčimo, trčimo obalom, uz tračnice, da uhvatimo voz, uskaćemo na ru-bu slike, kao u neku igračku koja nam se nije mogla bliže primaknuti. I nepostojeća, sjajna koža balona najednom prska, raščinja se, otvara se plavozelena glavica stvarnog globusa, preširoka, nesaglediva, od našeg po-kreta, od celog voza koji ispušta dim, na isti onakav galebov dimnjak povrh kog se dimi sunce. Lako je tebi da buncaš pored mene, mi krećemo, ipak se krećemo, mi pu-tujemo, Vesna.